

Hanvai gyerekkorát írja tovább

Tóth Elemér hetvenkedései

Ma már, betegsége előre haladtával, ritkán mozdul ki a lakásából. Mégis, amikor felhívom, készséggel invitál kedvenc Széplak utcai kocsmájába, ahol annak idején élénk irodalmi társalgások-borozgatások zajlottak. Közel két óra alatt végigrohanunk az elmúlt évtizedeken. Az életművét is meghatározó hanvai gyerekkortól a pozsonyi dolgos hétköznapokon át szó esik gyermeki irodalomról, műfordításokról, s fellapozhatjuk az annyira hiányos szlovákiai magyar történelem egy-egy szubjektív fejezetét is. Hiszen Tóth Elemér szinte az újrakezdéstől ott volt a sűrűjében, s nemcsak szépíróként, hanem újságíróként is alakította egy mára széthulló félben levő közösség mindennapjait, közízlését.

Egy pohár bor mellett természetesen a gyerekkor emlékeit vesszük legelőbb számba.

Juhász Dósa János felvétele

- A tanítóimnak köszönhető, hogy írogatni kezdtem. Hanván **Zagyi Gyula** volt az, aki felkarolta a tehetséges parasztyerekeket, s aki már akkor kitalálta a napközit, s behozta a számunkra is érdekes könyveket, amelyekből felolvasott. Ilyenek voltak pl. **Karl May** indiántörténetei. Áhítattal hallgattuk. Felhívta a figyelmet arra, hogy milyen csodákat is rejt egy-egy könyv. Rimaszécsre kerülve, egy újabb fantasztikus magyartanárral, **Rigó Lászlóval** hozott össze a jó sors, aki egyben igazgatója is volt az iskolának. Ő irodalomórán kérdezte a nyelvtant, s nyelvtanórán kérdezte az irodalmat is. Imádtam pl. **Petőfit**, s minden órára meg kellett tanulni egy szakasz verset. Akkoriban, némi túlzással, majdnem a Petőfi-összest tudtam fejből. De színdarabokat is betanultunk, amelyekkel jártuk a környéket. A tornaljai gimnáziumban a nemrég elhunyt **Pazderák Bertalan** kezei alá kerültem, akinek már meg mertem mutatni a verseimet is, s ő volt az első, aki tanácsokat is adott, s kigyomláta belőlük a sületlenségeket. De ő látott el bennünket például könyvekkel is, mindig hozta az *Olcso Könyvtár* sorozat aktuális köteteit. Amellett, hogy könyvszeretetre nevelt, tartást is adott, ami a mai napig elkísér.

- *A költői pályán egyszerre indult **Bárczi Istvánnal**, **Batta Györggyel** és **Gál Sándorral**. A két előbbi szintűgy gömöri, mint Ön.*

- Sőt, egy gimnáziumba is jártunk, egy vagy két évvel voltak fiatalabbak csak tőlem. Mái nagyon sajnálom, hogy Bárczi Pista abbahagyta az írást. Másokkal ellentétben neki nagyon sokat ártott a pozsonyi lét.

- *Sok gömörihez hasonlóan az érettségi után Ön is Pozsonyban próbált szerencsét.*

- Magyar-testnevelés szakra jártam, s még a felvételin **Cselényi László** egyengette az utamat **Turczel Lajos** felé, akit később nagyon megszerettem. Imádtam az öreget, akit még utánozni is tudtam valamikor. De történt a tanulmányaim alatt egy sajnálatos eset, amikor egy decemberi hideg napon úszóedzésről rohantam előadásra, s a nyitott villamoson átfújta a szél. Megfáztam, tüdőgyulladást kaptam, s meg kellett szakítanom a tanulmányaimat. Később Nyitrán befejeztem az 1-4-et, de közben megnősültem, s pénzt kellett keresnem, hogy el tudjam tartani a családomat, és ki tudjam fizetni a lakbért.

- *Ugorjunk vissza még egy pillanatra a családi házba. **Tompa Mihály** falujából származik. Otthon mennyire volt fontos a szép szó, az irodalom?*

- Parasztszaládból származom, s édesanyám csodálatos történetei, a jénei keresztanyám gyönyörű dalai, keresztapám meséi máig elkísérnek. Sokáig laktam náluk, s nem hagytam őket addig békén, amíg esténként nem meséltek nekem. Sokszor éjfélig tartott a mesélés, s néha próbaként beszólt, hogy „*csont!*”. Ha nem feleltem rá, hogy „*hús!*”, akkor végre befejezhettem az asznapi adagot, de ez ritkán fordult elő. A szüleim a bátyámmal együtt látástól vakulásig dolgoztak, mégis vasárnaponként kitétték az asztalt az udvarra, s olyankor a közös zenélés volt a főszerep. Édesapám kitűnően citerázott és harmonikázott, s a bátyám is örökölte a zenei tehetségét, s olyan hangszer alig akad a síptól a hegedűig, amelyen ne tudna játszani. Én mindig abban a hitben éltem, hogy számomra a trombita lenne az ideális hangszer, de mivel az nem akadt a házban, számomra maradtak a könyvek. Hárman voltunk fiútestvérek, s legkisebb lévén, én voltam édesanyám jobb keze. Ha kellett, krumplit tisztítottam, vizet hordtam, s közben hallgattam a történeteit. Apámnak volt egy csodálatosan illusztrált Petőfi-kötete. Áhítattal hallgattam, amikor apám felolvasott belőlük, s nagyon szerettem hallgatni az öregek beszélgetéseit is. Akkoriban ugyanis lámpagyújtásig pipázgattak-cigarettaztak, közben történeteket meséltek, s csak amikor már erősen besötétedett, gyújtottak lámpát. S hadd említsem még meg **Szakall János** nagytiszteletű urat, aki hittanórákon a bibliai történeteket hozta kézzelfogható közelségbe. Abban az időben a papnak és a tanítónak becsülete volt

egy faluban, apám például már hatvan méterrel előre megemelte a kalapját, ha ők szembejöttek vele az utcán. Kedvenc mondása volt a nagytiszteletű úrnak, hogy csak a papot kell kínálni, mindenki másnak megvan a magához való esze, de ő a ritka kivételek közé tartozik. A felesége nagyon szépen festett, s nem egyszer, ha látogatóba jött hozzánk, a felesége által készített házi áldással lepett meg. Ezeken gyakran szerepelt az *Erős várunk az Isten gondolata*, míg Zagyi Gyulától azt tanultuk, hogy erős várunk a nyelv. S bár soha nem voltam bigott vallásos, ez a kettős gondolat kísért végig az utamon. S ma ennek a felhígulását érzem, s ezért adják fel a mai szülők oly könnyen az anyanyelvüket, s íratják szlovák iskolába a gyerekeiket.

– *Első versét az Új Ifjúság közölte 1959-ben. Emlékszik még rá?*

– Hogyne, *Emlék* volt a címe, s **Török Elemér** volt a rovatvezető, ő közölte. De ekkor már külsőként írogattam a *Szabad Földművesbe*, s emlékszem arra is, hogy néha többet kerestem, mint édesapám a szövetkezetben. Gimnazistaként felpattantam a biciklire, s körbejártam a környező szövetkezeteket, s mindent megírtam, amit érdekesnek találtam, s persze, amit meg lehetett írni. **Haraszi Gyula** volt a rovatvezető, ő irányított. Később, már Pozsonyban élve is itt folytattam, de kikértek az Új Ifjúságba, mert nem volt, aki a mezőgazdasági rovatot vezesse. **Szőke József** volt a főszerkesztő, és Cselényi László vezette a kultúra rovatot, addig, amíg el nem ment Párizsba, s utána én vettem át a rovat vezetését. Olyanok indultak el a szárnyaim alatt, mint **Varga Imre**, **Kulcsár Ferenc**, **Aich Péter**, **Tóth László**, de pl. **Miklósi Péter** is költőként indult nálam. Voltak ott borzasztó emberek is, akik nem sokat konyítottak az újságíráshoz. Viszont teljesen másként működött egy szerkesztőség, mint ma. Délelőtt megírtam a napi penzumot, aztán egy óra tájban elindultunk, s néha tizenöt-húszan is összejöttünk például a *Luxor kávéházban*, ahol sokszor a késő estebe nyúlóan beszélgettünk. Remekül éreztük magunkat, és mi, fiatalok, rengeteget tanultunk az öregektől. **Dobos**, **Mács**, **Szőke**, **Duba**, **Bábi**. Bár ez utóbbit nem annyira kedveltük, mert állandóan (be)súgott Lőrincznek, de végül is ezeknek az embereknek köszönhető, hogy elindult az irodalmunk. Akkor még voltak lapjaink, s nézd meg, hogy mára mi maradt. Csak egy példát említek: a *Tábortűzet*, amelyért 1989-ben foggal-körömmel harcoltunk, hogy megmaradjon, mára divatlappá silányították. De megszűnt a *Hét*, az *Ifi* is.

– *Az életrajzában olvasom, hogy 1970-ben sokakhoz hasonlóan Önt is kizárták a pártból.*

– Az egy érdekes történet. Mindent meg tudtam írni és meg is írtam akkor is. Olykor-olykor hozzátettem a kötelező maszlagot, de legrosszabb esetben a sorok között elolvashattad a lényegét. 1968-ban volt egy cikksorozat, amelynek *Tiszta vizet a pohárba* volt a címe, de a konkrét kizárási ok az a cikkem volt, amelyben megír-

tam, miért is lőtték szét a katonák a toronyórát. S ekkor már beszámolták az előző fekete pontjaimat is, pl. egyik cikkemben arról értekeztem, hogy sürgősen létre kell hozni egy magyar nyelvű mezőgazdasági főiskolát. Egy másik cikkemben rimaszombati tapasztalataimat írtam meg, s megjelent, hogy a portán szlovákul fogadnak, a hivatalban csehül beszélnek velem, míg az építkezésen magyarul káromkodnak. Feljelentettek, s jött a tetemrehívás. De Szőke akkor is megvédett. Akkoriban már Szőke a *Csemadokba* készülődött, felvetődött a nevem leendő utódjaként a lap élén. De a dolgok másként alakultak. Kizártak a pártból is, s amikor olyan embert szerettek volna kinevezni irodalmi rovatvezetőnek, akit semmilyen körülmények között nem tudtam elfogadni, úgy döntöttem, hogy elmegyek. Mondtam a pártelnöknek, hogy remek helyet ajánlottak fel a szemeteseknél. Végül akkor még maradtam, de 1976-ban a Tábortűzhez helyeztek, ahol **Petrik József** volt a főszerkesztő, aki nem sokat törődött a lappal. Teljesen felforgattam a lapot, grafikailag is átalakítottam, s egészen a nyugdíjazásomig ott maradtam.

– *Ez azt jelenti, hogy Ön is büntetésből került a gyerekirodalomba, mint annyian mások.*

– Igen, de nagyobb jót nem is tehettek volna velem. Bár már előbb is írogattam gyerekverseket. Egyszer Szőkével együtt meghívtak bennünket Újvidékre **Hornyik Miklósék**, s ők mesélték, hogy kiírtak egy gyerekpályázatot, s egészen remek alkotások születtek, amelyekből jó néhányat meg is tudtak jelentetni. Amikor hazajöttem, szóltam **Csikmák Imrének**, aki akkor már az Új Ifjúság főszerkesztője volt, hogy érdemes lenne nálunk is megmozgatni ez ügyben az íróinkat. Csikmáknak megtetszett az ötlet, s lám, jöttek is gyermekművek szép számmal. **Batta Gyuri**, **Simkó Tibor**, **Dénes György**, **Verseghy Erzsébet**, **Ásgúthy Erzsébet** és **Gál Sándor**, de a fiatalabbak közül is páran. **Szeberényivel** volt egy közös, a szlovákiai magyar irodalmat bemutató sorozatunk. A gimnazisták vásárolták a lapot, mert ebből tanulták az irodalmat.

– *S az nem bántja az immár hetvenéves Tóth Elemért, hogy inkább gyerekversek szerzőjeként tartják számon, holott számtalan, felnőtteknek írott verseskötete is megjelent, s a kritikusai, mint Tóth László vagy Szeberényi is gyerekvers költőként ismerik el?*

– Nem igazán foglalkoztat, hiszen párhuzamosan ez is, az is kikerül a tollam alól. A *Lilium Aurumnál* most is le van adva egy gyerekverseket és egy gyerekmeséket tartalmazó kötetem, de a *Magányom erdejében* c. verseskötetem is.

– *A kritikák fontosak voltak az életében? Az Új Szóban nemrég Csehy Zoltán nagyon ledorongolta a Tölgyek c. kötetét.*

– Kritikus soha nem reprezentálhat irodalmat. Az mindig a szépirodalom dolga. – írta valahol **Fábry Zoltán**. A legrosszabb irodalom is több mint a kritika.

Grendel Lajos pl. több verset is beválogatott belőle egy antológiába. Tragédiaként élem meg azt, hogy a költészetünkben is eluralkodott a kozmopolitizmus, ami számunkra teljes önfeladást jelent.

- *Van még egyáltalán a művészetnek társadalmi küldetése?*

- Kellene, hogy legyen. Legalábbis én még mindig hiszek benne. S a magyar nyelv a világ egyik legszebb nyelve, amelyen még a bánat is elviselhetőbb.

- *A magyar nyelv szépségéről beszélgetünk, de Ön nagyon sokat fordított szlovák nyelvből.*

- Cseh költőkkel kezdtem, akiket magam választottam, s vittem be az *Irodalmi Szemlébe* **Monoszló Dezső**hoz. Amikor mellékvágányra állítottak, akkor szinte csak a fordítás maradt, amit továbbra is szabadon művelhettem. **Ladislav Luknár**ral és **Ján Bohúň**nyal kezdtem, aztán jött **Ota Hofman** és a többiek. Gyakori vendége voltam a cseh könyvesboltoknak, így naprakészen tájékozódtam. S amelyik megtetszett, azt felajánlottam a kiadónak. Így kerültem **Vincent Šikulá**hoz is, aki a legszebben író szlovák művész, s akinek tele van lírával a prózája. Imádtam fordítani, bár rettenetesen megkínlódtam vele. Őt személyesen is ismertem, s fordítások közben állandóan tartottam vele a kapcsolatot, s mindig megbeszéltük a dolgokat. Ma már inkább csak verseket fordítok hébe-hóba. Legutóbb **Judita Kašovitsová** somorjai verseit ültettem át magyarra. A férje ezeket megzenésítette, s énekes barátaik segítségével csodálatos estéket hoznak össze.

- *De ha jól tudom, Önnek is zenésítették meg verseit.*
- Igen, egyik versemet (*Vándor népek*) pl. a *Kaláka* zenésítette meg.

- *A prózába csak egyszeri kirándulást tett, amikor 1975-ben kiadta novelláit* Sárga, mint a nap címmel.

- Ugyan már, hisz végül egész életemben prózát írtam, újságíróként ez volt az „anyanyelvem”. De amíg egy-egy vers akár 15 perc alatt is elkészül, addig a prózát az ember nemcsak a fejével, hanem a fenekével is írja. S az egész napos szerkesztés sok energiát kivett belőlem. Így is meggyőződésem, hogy *Az öregasszony* c. novellámnak a szlovákiai magyar novellatermés élmezőnyében van a helye.

- *Milyen tervei vannak egy hetvenéves írónak?*

- Szeretném az ötvenes évek történéseit megírni, természetesen prózában.

- *Hanván mikor járt utoljára?*

- Régen, ugyanis az egészségem már nem nagyon engedi meg a hosszabb kiruccanásokat, de nagyon sokat gondolok az ott eltöltött évekre, az eszmélés időszakára. Csak **Móricz**ot tudom ismételni, hogy az ember abból él, amit 10 éves koráig megtapasztal. Amikor a gyerekeknek írok, soha nem felejttem el, hogy egy gyerekhez nem szabad leereszkedni, hanem fel kell nőni hozzá. Ez a siker kulcsa.

Juhász Dósa János

Tóth Elemér

Leltár

Hetvenkedek én is immár,
lassan elkészül a leltár,
készülget lassan a leltár.

Csontomig marnak a kínok,
de csak megyek, amíg bírok,
megyek, megyek, amíg bírok.

Mindenemből kiforgattak
az évek, jaj!, elszaladtak,
nem álltak meg, elszaladtak.

Elfáradtam. Így hát tovább
ti vigyétek a nagy csodát,
az életet, a szép csodát.

De még szívemet emelem,
amíg vagyok, gyertek velem,
míg létezem, gyertek velem.

Lobogtatom, lásd, a zászlót,
mondogatom a varázsszót,
magyarul a szent varázsszót.

Mert míg él egyetlen sejttem,
honnan jöttem: nem felejttem,
azt soha el nem felejttem.

Hetvenkedek – joggal – immár,
lassan lezárul a leltár,
végleg lezárul a leltár.

(2010)

Tóth Elemér

Vallomás a szülőföldről

Adósod vagyok, szülőföld,
mindig is az leszek.
Érzem a hűvös harmatod,
amint hull s rám pereg.
A bőromön, a szívemben
érezem, hogy él a táj,
a simogató lágy csöndben
a messzeség ma fáj.
Eljöttem rég, de a lelkem
örökre ott maradt,
s egy percre sem felejttem
a Hevessy-tavat,
a Sajót és a földeket,
Szilváshegyet, Dománt,
a Basa-kútja mondáját,
és a sok-sok csodát,
melyek vezették lépteim,
ne tévesszek utat,
őrizzem anyanyelvemet,
előre az mutat.
Mert nyelvünkben élhetünk csak!
A legjobb útitárs
mindig a becsület marad,
hát óvjad és vigyázd!
Hányszor, jaj, hányszor elmondta
szegény édesanyám...
Még ma is elgondolodom
egy-egy igaz szaván.
És nem felejttem meséit,
sem a szép dalokat,
sem ahogy győzte erővel
a kemény gondokat.
Így őrzöm emlékeimben
Hanva minden zugát,
vasárnapi citeraszót
s a síró furulyát.
Falut vigyázó költönket,
jeles Tompa Mihályt,
s a puszpángbokros szép kertben
a Darvas-kúriát.
De él bennem a Farkas-hegy,
a Kígyós is nagyon,

az Ipónok, a nagy Meggyes,
ahol szép dalokon
– kapálás közben – a lelkem
erősödött, vidult...
Micsoda dolgos emberek,
micsoda hős sereg,
ennek a tájnak a népét
el nem feledheted.
És ezernyi más dolgot sem
feledhettek, tudom,
reszkető szívvel bolyongok
a régi szép úton...
A betűvetés szentélyét,
a régi iskolát,
itt őrzöm emlékeimben,
s a jó Zagyi Gyulát...
Tanítómat, a számtalan
varázslást művelőt,
ki jó szívvel pallérozta
fejünkben a velőt.
A Hanvayak kastélyát
sem felejttem soha,
mert számomra hatalmas volt,
titokzatos csoda.
És őrzöm a park tölgyeit,
amelyek derekát,
három-négy kócos kislegény
sehogy sem érte át.
A vadaskert is bennem él
szelíd őzeivel,
beszelnék róla százszor is,
de sajnos nincs kívül.
Elmegyünk lassan sorra mind,
csak az emlék marad...
A Sajóban még mostanság
cikáznak-e halak?
Hát a lányok fürödnek-e?
A fénnel vert csodák.
Naponta átjár hiányod
szülőföld. Ostobák
voltunk mind, akik elhagytunk
remélve szebb nyarat.

Fájdalom zuhog át rajtunk,
bőséggel más arat...
Más orozza el kinceid
szülőföld. A magyar
lassan már elfogy, elkopik,
mert másképp szól a dal.
A sáskahad mindent felfal,
mondhatnám: felzabál,
a magyarul síró szélbe
beleborzong a táj.
És üzen, egyre csak üzen:
Gyere haza, gyerek!
Az élet, látod, elvásott,
a mag lassan pereg,
akár a túlérlett búza.
Gyere haza, gyerek!
A Sajó-völgye hazavár,
erről szól a mese.
Adósod vagyok, szülőföld,
mindig is az leszek.
Minden fa, bokor bennem él,
minden bennem remeg
azóta is. A kis vadóc
ember lett általad,
s az élet – ez a rossz kutya –
elnyargalt, elszaladt.
Rövidesen találkozunk,
gyertek hát, emberek!
Egy kézszorítást, ölelést
koldulok töletek...
Öleljetek sorra, ahogy
a megtérőt szokás.
A fiút, aki évekig
forgatta ostorát,
hogyan elűzze a rémeket...
Volt fönt és volt alant,
hogyan megnyugodjon – Gömörben
hulljon majd rá a hant!

(2010)

Lévay Tibor születésnapjára

Kedves Tanár Úr, drága Tibor!

Talán megbocsátható, ha egy méltatlan is csatlakozik a születésnapjához?! Mert egy zenetanár köszöntéséhez nem a legméltóbb az a volt diák, aki énekből fel volt mentve.

(Hosszú tanári pályádon volt-e ugyan más ilyen diákok is?) A többiek, az érdeemesek, vagy legalább nálam kevésbé értelmetlenek, kevésbé reménytelenül botfűlűek sokat kaptak Tőled. Rimaszombat magyar diákjainak hosszú évtizedekig Te voltál A ZENETANÁR. Te jelentetted az iskolai zeneórákat, az éneklést, azt, aki őket tanítja, és aki az órákon nekik énekel és zenél. Azt, aki versenyre, föllépésre készíti őket, aki „kultúrműsorok” zenei anyagát készíti el, állítja össze, kíséri hangszereken, aki iskolai kórust alakít és vezet, aki a Csemadok-énekkarral országos versenyeken arat diadalokat, aki a fúvószenekar „tamburmajorja” és mindenese, aki... Folytassam? Meddig? Látod, Rólad nem lehet hagyományos születésnapjára méltatást írni, mert amit a város zenei életéért, kultúrájáért tettél, fölsorolhatatlan. Gondolom, nincs „jegyzék” róla, s így a pusztán tények is fölsorolhatatlanok, s hol van akkor még az emberek lelkére tett, bennük tovább élő, őket formáló hatás! És akkor még csak a zenéről beszéltem.

Pedig Veled kapcsolatban nekem, a zeneileg méltatlan diáknak emberi, szemlélet- és szellemformáló élmények jutnak eszembe. Az 1969–71 közötti évek, két utolsó általános iskolai évem volt, amikor nagyra becsült tanáraink többsége a '68-as események tanulságairól, a szocializmus fölbecsülhetetlen és '68-ban veszélybe került, de a testvéri segítséggel számunkra megmentett értékeiről, a vallás méltató hatásáról beszélt, és okozott máig föl nem mért és talán már soha föl nem becsülhető zavart nyiladozó

értelmünkben, s a legbátrabbak is legföljebb annyit mertek tenni, hogy nem mondták el a „kötelező rizsát”. Akkoriban, ha jól emlékszem, Te voltál az egyetlen, aki pl. a *Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkarának* (lám ott is képviselted a várost, a régiót, s ott is meghatározó személyiség voltál!) finnországi vendégszereplése után mertél beszélni arról is, hogy az átkos kapitalizmusban mennyire másként (jobban!) élnek az emberek, hogy az annyit gyalázott rendszernek vannak pozitívumai is (s az annyit magasztaltnak negatívumai). Sokunk számára ez az első komoly impulzust jelentette az önálló gondolkodásra, a kizáró és elhülyítő fekete-fehér látásmód helyett az árnyalt értékelésre, mérlegelésre. De emlékszem arra is, amikor a köztudottan hívő családból származó kolléganő állami temetésén eljátszottatok a 90. zsoltárt. *Tebenned bízunk eleitől fogva...* Aki értette, meghatódott, aki árthatott volna, nem értette. Lám ez a kis történet is mily' gyönyörű ékkő emberi arcéled mozaikjához! S hogy vannak, akik a hibákat, foltos kövecskéket keresik, emlegetik? Nekik azt üzenem: „*Oly korban éltem én e Földön, mikor az ember úgy elaljasult...* [...], *mikor besúgni érdem volt...*”, mikor..., mikor az érzékeny lélek menekvést, balzsamot, írt, menekvést, vagy legalább bódulást keresett, hogy ne adja föl lelki integritását.

Ha a köszöntés és jókívánság szívből jövő, talán mégsem méltatlan a régi diák. A „fölmentett”, aki mégis, több mint négy évtized távolából is szeretettel emlékszik az egykori zeneórákra, legalább is arra a részére, amikor nem kellett énekelnie. Mert a korai fölmentés után volt egy időszak, amikor mégis próbáltál megtanítani énekelni. A nyári szünetekben Magyarországon jártál, talán valami nyári egyetemen, ahol a „Kodály-módszerről” adtak elő (még élt Kodály Zoltán!), s Te elhatároztad, hogy rajtam próbáld ki! Hát ez nem sikerült. Talán ez volt az egyetlen pedagógia kudarcod, de ebben is ott volt a Rád jellemző pedagógia érzék, a gyerekek (diákok) szeretete, a nekik szentelt, rájuk fordított figyelem, s annak fölismerése, hogy mennyire lehet erőltetni egy tanítási folyamatot. Nem erőltetted. Attól a pillanattól nekem az elméleti és zenetörténeti kérdésekkel kellett foglalkoznom, s míg mások elénekeltek az arra az órára kijelölt dalt, én a „keresztből és békből”, vagy a zeneszerzők életrajzából feleltem. És – botfűlűként – megszerettem a zenét!

Vannak tanárok, akikről egész életre szóló, meghatározó adományt kapunk. Az igazi pedagógus a tárgya iránti szeretetet, az érdeklődést, a megismerés vágyát tudja adni. Ez a legtöbb, amit diák az iskolából magával vihet. Illetve, ehhez még az önálló gondolkodás igényét, emberi tartást. Lehet gyarló, öntelt módon, de hinni szeretném, ezekből valami belém is szorult. Ha ez így van, azt Neked is köszönhetem. Köszönöm a magam nevében, a diákjaid nevében! Isten éltesen még nagyon sokáig, jó erőben, egészségesben!

Hizsnyan Géza

Hahnné Duray Éva a Magyar Kultúra Lovagja

Szomorú tény, hogy a losonci magyarok száma 1945 óta folyamatosan csökken, napjainkban már meg sem közelíti a bűvös 20 százalékot. Örvendetes tény ugyanakkor, hogy ez a maroknyi magyar összetart, őrzi anyanyelvét, gazdag kulturális hagyományait, a város szülöttének, Kármán Józsefnek nemzetcsinósító örökségét...

Böszörményi István felvétele

Köszönhető ez annak is, hogy Losoncon hagyományosan jól működik a Csemadok alapszervezete, élén özv. Hahn Józsefné Duray Éva elnökkel, aki 2010. január 22-én, a budapesti Corvin moziban tartott ünnepségen többedmagával átvehette a *Magyar Kultúra Lovagja* címet igazoló oklevelet, melyet a *Falvak Kultúrájáért Alapítvány* adományoz a *Magyar Kultúra Napján* az arra érdemeseknek. Hogy Hahnné Duray Éva erre az elismerésre érdemes volt, az kétségtelen, hiszen mind pedagógusként, több mint három évtizeden át, mind immár nyugdíjas kultúrmunkásként másfél évtizede, elkötelezett művelője, ápolója a magyar kultúrának, tevőleges résztvevője a közügyeknek.

Eddigi életpályája természetes folyománya a családi háttérnek, hiszen jogász édesapja, Dr. Duray Endre és pedagógus édesanyja, aktív részvevői voltak a losonci magyar közösség életének a 2. világháború előtt és után is. Tőlük tanulta ő, és öccse, Miklós is azt, hogy nem szabad félni, az igazság mellett minden körülmények közt ki kell állni.

Duray Éva 1957-ben érettségizett a füleki magyar tan nyelvű gimnáziumban, majd a pozsonyi *Komenský Egye-*

temen magyar-szlovák szakos tanárként végzett. 1962-től, nyugdíjazásáig, 1995-ig a füleki magyar tannyelvű gimnáziumban tanított. Munkahelyén irodalmi színpadot, népdal- és táncsoportot vezetett. Lakóhelyén, Losoncon bekapcsolódott a Csemadok tevékenységébe, a színjátszó- és néptáncsoport munkájába. Tagja volt a *Csehszlovákiai Magyar Tanítók Énekkarának* is. Az 1960-as évek második felében a losonci *Korunk Ifjúsági Klub* alapító tagjaként tevékenykedett. Ez volt az oka annak, hogy az 1970 után, a politikai tisztogatások idején eltanácsolták a Csemadok-munkától. Az 1980-as években bekapcsolódott a *Csemadok Losonci Járási Bizottsága* mellett alakult *Néprajzi Szakbizottság* munkájába, ennek utóbb elnöke is lett. Néprajzi gyűjtéseinek és publikációinak témája a kenderfeldolgozás, a szőttesek, viseletek és a népi táplálkozás volt. Számos regionális és országos néprajzi kiállítás és hagyományörző műsor rendezésében vett részt.

1983-tól a *Csemadok Losonci Alapszervezete* vezető-ségi tagjaként, a rendszerváltás óta elnökeként végzett és végez a jelenben is pótolhatatlan, sokrétű kultúraszervező tevékenységet. Személyes példájával és útmutatásával sok-sok diákját indította el pedagógusi és közszereplői pályára.

1990-ben, férjével Hahn Józseffel együtt megszervezte a losonci járásban az *Együttélés Politikai Mozgalmat*, melyben járási és helyi szinten vállalt vezető szerepet. Tagja volt az Országos Tanácsnak is. A *Magyar Koalíció Pártja* megalakulása óta a losonci helyi szervezet alelnöki tiszttét tölti be. 1998-ban aktívan közreműködött a *Losonci Magyar Kulturális Központ* létrehozásában. Ez otthont ad a Csemadok alapszervezetének és könyvtárának, az MKP helyi szervezetének, különböző polgári társulásoknak, helyi, regionális, esetenként országos rendezvényeknek. Hahnné Duray Éva, mint ennek a kulturális központnak a vezetője és mindenese, önzetlen, szervező, koordináló tevékenységet végez napi rendszerességgel, fiatalokat megszegyenítő aktivitással, töretlen elkötelezettséggel, hozzájárulva a maroknyi losonci magyarságnak mint aktív közösségnek a megmaradásához.

Példaértékű munkássága elismeréseként 2006-ban megkapta a *Csemadok Nógrádi Területi Választmánya* és a régió magyar polgármesterei által alapított *Nógrád Köz-művelődéséért* díjat. Barátai, munkatársai, volt tanítványai a losonci közönség előtt, a Csemadok 60. évfordulója alkalmából, 2009 novemberében – általa szervezett ünnepségen – nyilvánosan mondtak köszönetet, őszinte jókívánságokkal, az ugyancsak jubiláló Hahnné Duray Évának.

Böszörményi István

Veres János

Azért születtem

Azért születtem, hogy leányt,
rózsát és italt magasztaljak,
de másként akarták a bős
s halálnál zordabb hatalmak.

Mi is ebből a tanulság?
Hogy a jámborság egymagában
nem létürügy. Egy szép napon
hánykolódó tengerre szálltam.

Fellegparipák kísérték.
Orromba csípős sós szag áradt,
éreztem, bukást jövendől
az imolák Kolumbuszának.

S így lett: nyomomba szegődtek
a cirkáló kalózdereglyék.
Alig várták a sáskafik,
hogy tutajom csapdába ejtsék.

Célba vették a fejemet
fürge hajóik parittyái,
úgy rémlik, mégis nagy vagyok,
mert nem volt nehéz eltalálni.

Szurkos hordóba mártottak,
s vízbe vetettek, mint a zsákot.
De felmerültem, s testemen
a mocsok nyoma meg se látszott.

- Mit kezdjek velük? - tűnődtem,
elzárták elmém minden útját,
a fedélzeten nyüzsögtek
/a lapátokat nem ők húzták/.

- Ha most hozzájuk törpülnek,
talán körükbe bevennének -
vélttem. De hamus pogácsám
jobban szerette, mint a mézet.

Lélekvesztőm rég elsüllyedt,
segélycsapat se jött sehonnan,
közönyös halak csillogtak
a fodrozó fehér habokban.

S míg a hajókon zene szólt,
s evett-ivott a boldog hadnép,
tudtam, valamit tennem kell,
mielőtt végképp ellankadnék.

Elindultam a nagy vízen
gyalog, hogy hosszába bejárjam,
s még láttam, mily izgalmat kelt
fehér ingem és száraz lábam.

Az összegezés ideje

(részlet)

Záptojással meggyalázott habszegfűvek
nógatnak s nyomorék hitek:
markolj port,
kend be vele sebeidet,
ásd ki a földből eltemetett vágyaid,
mint Rózsa vitéz a bátyjait,
ragaszd össze szétdarabolt testüket!
- Akit az ég egyszer kiszemel,
annak ínszakadásig,
csalánban, tűzben állig
mennie, gyürkőznie kell.
Eljött az összegezés ideje.

Eljött az összegezés ideje.
A kapanyelek is arról beszélnek:
árnyán a bánat ereszének
ernyedten heverni vétek.
Küszködjön fényes fővel
mindenki, aki létezik, él,
vérfű s varfű álmát vigyázva,
lábát térdig lejárva
akkor is, ha kődbe vész a cél.

Az erdőnek

Ha jön a halál, hogy
testem szétroncsolja,
szülőhelyem földje
hulljon a csontomra.

Fordítsátok fejfám
háttal a világnak,
sok hamisságából
szemernyt se lássak.

Hagy nyugodjak békén
arccal az erdőnek,
melyből a csillagok
este kinyüzsögnek.

Arccal az erdőnek!
Csak az erdőt lássam,
hol az Igazság jár
nyütt darócruhában,

mint bolond remete -
ott az ő hazája,
könnyet csöppent értem
mohaszakállára.

A költő születésének meg nem élt, 80. évfordulójára emlékezünk.

Emlékezés Dr. Draskóczy Jánosra

Akkor ismerhettem meg, amikor 2005. június 11-én családi látogatást szervezett ősei földjére, a Turóc völgyébe, Lőkősházára. Az istentiszteletet követően emléktáblát lepleztek le a családi sírhely falán, majd szeretetvendégség keretében ismerkedtünk, emlékeztünk. Az év őszén személyes jelenlétével tisztelte meg az I. Gömői Országnapokat. Később már személyesen nem találkoztunk, de levelezés révén tartottuk a kapcsolatot.

Személyes résztvevője volt az 1956-os forradalomnak és szabadságharcnak. Ez az élmény egész életében elkísérte.

Folyóiratunk lapjain terjedelmes tanulmányban ismertette családjá történetét, s több írását is közöltük. Gondolatait gyakorta fejezte ki verses formában, ahogy maga fogalmazott, „öregkori szórakozásként”. Egyik művében így fogalmaz:

„Légy hűséges a hazádhoz, / mint a Hold az éjszakához. / És ha az éj nagyon sötét, / saját magad szövétnekét / ragyogtasd az éjszakában! / Úgy kell élni a hazában!”

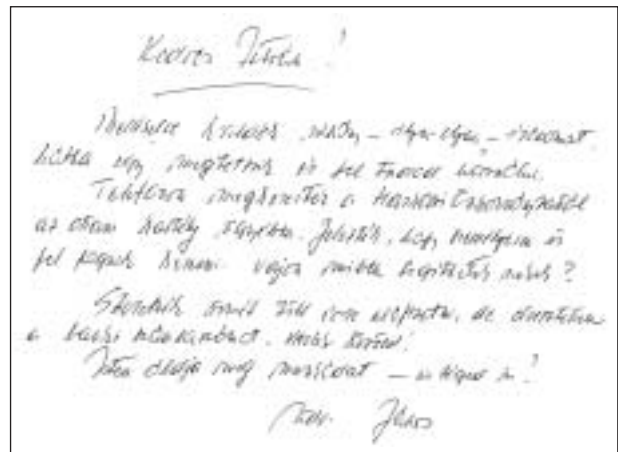
Ő úgy élt. Példát mutatva mindnyájunknak.
Csendben élt, csendben távozott e földi létből.
Két alkotásával búcsúznak Tőle.

B. Kovács István

Ennyi volt...

Egy csüggedt éjszakán
írom e levelem,
szárnyaszegett szívvel
keresem, keresem...
keresem életem
nemesebb értelmét.
Elveszett az úton?
Nem látom a fényét!
Vagy csak köd takarja,
s ha oszlik a pára,
felragyog életem
világra szült álma?

Mit kapott a világ
általam Istentől?
Megtettem, mi tellett
emberi erőmből?
Vagy utat vétettem
messze kalandozva,
és ezért a kétség
méltán marcangolna?
Nem látom a mércét!
Mennyit kellett tennem?
Jól érzem-e? A célt
elérte életem?
Hová jut az ember,

Egyik utolsó levele

ha nem látja célját,
s tétován bolyongva
kergeti az álmát?
Az álmok csak várnak,
hogy majd megálmodják,
s nemes ércce gyúrva
mások megtalálják.

Többféleképp gyúrtam
álmaimból ércet,
de sosem kerestem
azért hiú kincset.
Tettem, amit tettem
csendes békeségben,
ezért nem volt harag
soha a lelkemben.
- Ez is lehet egy cél;
harag nélkül élni,
s ezzel más lelkeket
békére fényezni.

Amit megálmodtam
s valóságra gyúrtam,
hosszú utam végén
lábaihoz szórtam.
Ő mondja meg, elég
vagy kevés a tettem.
Amit viszont tettem,
azt mindig szerettem!
Ez adta békéjét
boldog életemnek,
mi mára elkopott
s eléje kell, menjek.

Itt vagyok hát, Uram,
Teremtőm, Istenem.
Fogadd el, mit hoztam.
Ennyi volt életem.

40 éves a kassai Thália Színház

Egy nemzeti kisebbség életében a kulturális intézmények különös jelentőséggel bírnak. A kisebbségi létből fakadóan még a legdemokratikusabb, nemzetiségeivel az elképzelhető legjobban bánó, nekik minden lehetséges jogot és kedvezményt megadó társadalomban is „többletküldetésük” van: tényleges profiljuk mellett a nemzetiségi nyelv megtartásában való aktív közreműködést és a tudatformálás feladatát is természetes követelményként állítják eléjük. Különösen jellemző elvárások ezek egy nemzetiségi színházzal szemben. A helyzetet nehezíti, hogy mindezt magas művészi színvonalon, a befogadó többségi, és az anyanyelvi (nemzeti) kultúra felé egyaránt nyitottan, belőlük táplálkozva és beléjük természetesen beleépülve, az egyetemes emberi értéket képviselve és hirdetve kellene tennie.

Aligha kérdéses, hogy Csehszlovákiában a második világháború utáni első magyar színház (1918 és 1938 között csak magántársulatok játszottak magyar nyelven Szlovákia mai területén), az *Allami Faluszínház* 1950-ben alakított *Magyar Tagozata* nem ilyen célokkal jött létre. Működésének első évtizedében az 1952-ben létrehozott első önálló magyar színház, a komáromi székhelyű *Magyar Területi Színház* (MATESz) legfőbb gondja szintén nem a legmagasabb szakmai igényeknek történő megfelelés és a világszínházi tendenciákhoz történő fölzárkózás volt. A változás az 1960-as évek közepén kezdődött, amikor a budapesti *Színházművészeti Főiskolán* végző rendező, **Beke Sándor** és a színház több fiatalja határozott célként tűzte ki, hogy gondolatilag tartalmasabb, szakmailag színvonalasabb színházat csináljanak. Közben egyre gyakrabban merült föl az a követelés is, hogy Komárom mellett Dél-Szlovákia keleti régiójában is alakuljon magyar színház. Bekék tudatosan törekedtek egy új színház létrehozására, amely *Vox Humana Színház* néven működött volna Kassán. Az elképzelésnek számos ellenzője (ellensége) is akadt, akik mindent meg is tettek azért, hogy a próbálkozók ne járjanak sikerrel.

Az 1968-as szovjet megszállás után, de még az ún. „normalizáció” szellemi pusztításának megindulása előtt, talán egy kissé az államigazgatásban akkor uralkodó káoszban is köszönhetően, mégis sikerült az elképzeléseiket legalább részben megvalósítani. Ha nem is önálló színházként, de legalább mint a MATESz kassai társulata, az eredetileg elképzelt *Vox Humana* helyett *Thália Színpad* néven létrejöhetett egy új társulat Beke Sándor vezetésével. Beke Sándor rendező mellett a társulat alapító tagjai **Bitó Eszter**, **Csendes László**, **Érsek György**, **Gombos Ilona**, **Gyurkovics Mihály**, **Horváth Lajos**, **Kövesdi-Szabó Mária**, **Szabó Rózi**, **Tamás Jolán**, **Várady Béla** színészek, **Gál Sándor** dramaturg, valamint **Apagyi László**, **Csóka Edit**, **Gágyor Mária**, **Halmi Pál** (gazdasági és műszaki személyzet) voltak. Az első bemutatót 1969. november 29-én tartották Gömörhorkán (Kassán még nem volt játszóhelyük). **Goldoni** *Két úr szolgálja* c. vígjátéka Beke Sándor rendezésében nagyszerű példája volt a Bekék által meghirdetett népszínházi eszménynek, a szélesebb

közönségréteget megszólító, magas művészi-esztétikai színvonalon szórakoztató színháznak, s nagy várakozást és reményeket keltett a közönség igényesebb színházat óhajtó részében. Az ígéretes indulást számos magas színvonalú előadás követte. A hatalom azonban egyre durvábban avatkozott bele a színház működésébe. Bekét 1971-ben leváltották a művészeti vezető posztjáról, 1976-ban pedig eltávolították a színházból. Néhány szakmailag „szűk esztendő” után 1980-tól **Gágyor Péter** és **Szigeti László** kísérelt meg ismét szakmailag magas színvonalú, tartalmas előadásokat létrehozni, de a hatalom gyorsan „reagált”, és mindkettőjüket eltávolította a színházból.

Az 1989-es rendszerváltásig a társulat művészi mélypontját élte. 1990-ben került a társulat élére **Kolár Péter**, először, mint a MATESz igazgató-helyettese és a kassai Thália Színpad vezetője. Kolár nevéhez fűződik a kassai színház függetlenedése, amely 1990. július 1-től Thália Színház néven önálló színházként működik. A következő években számos nagyszerű fiatal színművész került a társulathoz, a régebbi tagok közül többen másod-sőt „sokadvirágzásukat” élték, néhány nagyszerű vendégrendező dolgozott a társulathoz. Az 1990-utáni időszak akár sikertörténet is... lehetett volna. A körülmények szerencsétlen összjátéka azonban nem kedvezett a színháznak. A hatalom ezúttal nem ideológiai, hanem gazdasági vonalon avatkozott be, a Mečiar-kormány kultúrpolitikája gazdaságilag lehetetlenítette el és sodorta végveszélybe a Thália Színházat. Bár a színház megszűnésének közvetlen veszélye mára talán elhárult, a mindenkori kultúrpolitika ma sem respektálja a nemzetiségi színház specifikumait, és nem képes (vagy nem is nagyon igyekszik) a gondtalan működés feltételeit megteremteni. A gazdasági nehézségek közepette nehéz társulatot építeni. Nehéz Kassára csábítani, ill. ott megtartani a fiatal művészeket, s nem mindig jut elég erő és energia az megfelelő művészeti vezetők megtalálására és a magas színvonalú alkotó munkára.

Az elmúlt két évtizedben azonban minden nehézség ellenére is születtek Kassán kiemelkedő színházi értékek. Számos nagyszerű, gondolatgazdag és elgondolkodtató, szakmailag magas színvonalú előadásra (**Williams: A vágy villamosa** r. **Beke Sándor**, **Moliere: Don Juan** r. **Vidnyánszky Attila**, **Gombrowicz: Yvonne, burgundi hercegnő** r. **Štefan Korenči**, **Csehov: Csehov tréfái - 4 egyfelvonásos** r. **Verebes István**, **Ford: Kár, hogy ká** r. **Vidnyánszky Attila**), egy, a magyar dráma és színháztörténet szempontjából is korszakos jelentőségű produkcióra (**Katona: Bánk bán** r. **Verebes István**) és sok, nem csupán a hazai de az egyetemes magyar és szlovákiai színjátszás szempontjából is kiemelkedő színészi alakításra emlékezhetünk.

A 40. évfordulón kívánunk a Thália Színháznak végre zavartalan körülményeket, nyugodt feltételeket az elmélyült alkotó munkához, nagyszerű művészi teljesítményeket és a közönség érdeklődését és szeretetét!

Hizsnyan Géza

Gömöriek az ünnepi fogadáson: (balról) Orémus Zoltán, ref. esperes, Bán Zoltán, Auxt Ferenc • Urbán Károly felvétele

A gálaműsoron fellépők • Urbán Károly felvétele

50 éves a Tompa Mihály Emlékbizottság

1959. szeptember 28-án alakult meg a *Kelemér-Gömör-szőlősi Tompa Mihály Emlékbizottság*, mely szervezet ma a *Tompa Mihály Gömői Kulturális Egyesület* nevet viseli, s amely 2009. november 20-án ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját.

Az egyesület létrehozásában elvülhetetlen érdemeket szerző **É. Kovács László** nem ismeretlen a gömői honismereti körökben. Vitathatatlan, hogy az ő személye létrehozója, mozgatója, kovásza volt mindannak, amit a Kör az elmúlt 50 évben végzett. Természetesen nem egyedül, legfőbb munkatársai azok a honismereti körökben szintén ismert egyéniségek voltak, akiknek neve szintén nem cseng ismeretlenül honismereti berkekben, akik közül sokan ma már nincsenek közöttünk, mint dr. **Faggyas István**, **Dobosy László**, **Nagy Károly**, **Rácz Győző**, vagy a még napjainkban is tevékenykedők közül **Molnár Mihály**.

Az elmúlt ötven évben számos eseménynek, rendezvénynek voltak házigazdái. Szerveztek honismereti előadásokat, falunapokat, szakmai konferenciákat, zenei rendezvényeket és hangversenyeket. Létrehozták a *Gömör-szőlősi Kisgalériát*, amelyben számos kiállítást rendeztek. A Kisgaléria mellett számos gyűjteményt is alapítottak, és ezeket látogathatóvá tették. Ilyenek a *Tompa Emlékház*, a fejfagyűjtemény, a néprajzi gyűjtemény, a festett famenyvezetek és a templomi berendezések fotókiállítása, a népi gazdálkodást és erdőgazdálkodást bemutató szabadtéri gyűjtemény, a keleméri Mohos-tavak kiállítása (ez néhány év után megszűnt) és a *Tompa Mihály Emlékkönyvtár*.

Tevékenységük legmaradandóbb eredménye a Tompa-kultusz felélesztése és ápolása a térségben. E munka első állomásának az tekinthető, hogy hosszas előkészületi munkálatokat követően 1963-ban Kelemérben megnyílt a *Tompa Emlékház*, amelynek közelében 1988-ban felavatták a jeles költő szobrát, **Fery Antal** alkotását, majd felkutatták és kultuszhellyé tették a Kelemér-Gömör-szőlős határában álló Tompa-fát.

Az 1999-ben egyesületté alakult kör rendkívül széles kapcsolatrendszert épített ki Gömörben és Gömörön túl. Figyelmet érdemel a társaságnak az épített örökség és természeti értékek védelme terén kifejtett tevékenysége, az általa szervezett alkotótáborok, a kezdeményezésére felállított emléktáblák és emlékoszlopok.

É. Kovács László

Fennállásának 50. évfordulóját az egyesület szakmai konferenciával ünnepelte, melynek keretén belül É. Kovács László visszatekintett az elmúlt 50 esztendőre, **Nagy Ákos**, **Pocsai Ferenc** és dr. **Dénes Zoltán** pedig Tompa Mihályról tartottak előadást. Jellemző módon az egyesület nem önmagát ünnepelte, hanem másokat díjazott, oklevelekkel és emléklapokkal ismerte el azok tevékenységét, akik megítélése szerint a legtöbbet tevékenykedtek a térség honismereti munkájának ügyében. E rendezvény keretében került sor a Dr. **Ujváry Zoltán** által alapított *Pro Gömör Díj* átadására is, melyet ez alkalommal dr. **Lenkey István** kapott.

Bodnár Mónika

A résztvevők egy része. A Putnoki Gömői Múzeum szíveségéből

Kettős ünnep Gömörmihályfalván

Haranglábszentelés és kegyeletteljes emlékezés Bodon Ábrahámra

„Az élőket szólítom,
A holtakat siratom,
A villámokat elűzöm.”
(Harang-felirat)

Haranglábszentelésre került sor a Mindenható Isten kegyelméből a Vály-völgyön, Gömörmihályfalván 2009. november 8-án. Nem mindennapi esemény ez egy közösség életében, s így volt ez a kis falu életében is. Ilyenkor az ember megáll egy pillanatra, és visszatekint a múltba, hogyan is érkeztünk ide, a mába.

Valamikor 1991-ben elkészült egy kitűnő könyv *Vály-völgy* címmel. Amikor ezt a könyvet a kezembe vettem, rátaláltam Gömörmihályfalva kis történetére, benne az egykori szép, református templom történetére. A református templom múltjáról meglehetősen sok adat maradt fenn. **Forgon Antal** például így fogalmazott: „...gyermekségétől fogva tudja, miképp ez öt falu mindenkori egy volt, egy «megyés» hely volt... a prédikátor vagy maga járt oda, vagy káplánját küldte... Mihályfalára minden vasárnap a káplánja járt.” Ez a templomra utaló legkorábbi írás. **Mihályfalusi Forgon István** szerint a templom már az 1600-as években fennállott. Neki köszönhető, hogy a templom alaprajza megmaradt, és a belső berendezéséről is szép adataink vannak (a tornyát 1843-ban építették). Egyetlen ismert fényképe a két világháború közötti években készült. A harmincas évekre a templom állaga igen leromlott, és elkerülhetlenné vált a teljes felújítása. E célból az egyház kérvénnyel fordult az akkori szlovenszói műemlék-felügyelőséghez, amely egyrészt két könyvre országos gyűjtést engedélyezett, másrészt úgy döntött, hogy az államköltség terhére maga is anyagi segítséget nyújt a helyreállításához. Erre azonban a közbejött politikai változások – az 1. bécsi döntés, a vidék Magyarországhoz csatolása – miatt nem kerülhetett sor. De a templom megmentése a továbbiakban is napirenden maradt. Újabb felhívást adtak közre, melyben adakozásra kérik az egyházmegye lakosságát. A háborús évek alatt nem kerülhetett sor a felújításra, s a front átvonulásakor újabb sérülések érték. Sorsa a háború után megpecsételődő. A romladozó épületet 1955-ben a helybeliek szétbontották. Ezzel egy több száz éves, párját ritkító műemlékkel lettünk szegényebbek. Nem maradt más e szép templom hagyatékából, csupán a Felsővályban megtalálható úrasztala, több úrasztalai terítő, és egy kehely, melyet a mai napig használ a gyülekezet úrvacsora alkalmával...

E rövid történet végéhez érve kezdődik el a felszentelt harangláb története. Annak a haranglábnak a története, amely a mihályfalusiak elbeszélése szerint a valamikori templom helyén áll a temetőben. Igen, a szép templom emlékét őrzi a harangláb, amely pontosan a templom helyére épült, benne két haranggal, melyeken ez olvasható:

Az első harangon: „1912-ben a gömöri ref. énekkar és a hívek közadakozásából. Öntötte Egri Ferenc Kisgejőcön 1912-ben.” A második harangon: „Közadakozásból a gömörmihályfalusiak 1929-ben adakozták. Öntötte Manoušek és társa Brünben.”

Gömörmihályfalva méltóképpen adott hálát a megújított haranglábért, és egy szép temetőbejáratát is – ugyanis ezzel egy időben elkészült egy nagyon szép kapu is!

E szép alkalom hálaadó istentisztelettel vette kezdetét, ahol Isten Igéjét **Molnár Miklós** hirdette, ezután **Molnár Miklós Malvina** kálósai lelkipásztor szólt a múltról és a jelenről, Gömörmihályfalva volt református templomáról és hagyatékáról, a két harangról... Énekelt a *Vály-völgyi Énekkar* és a hittanos gyerekek, ami után az egybegyűlt, hálaadó és kegyeletteljesen emlékező gyülekezet elindult a helyi temető domboldalára a szépen felékesített haranglábhoz, ahol esperes úr, Nt. **Nagy Ákos Róbert** szólt a gyülekezethez, majd megáldotta a megújult haranglábát. Énekkarunk a 264. számú református énekeskönyvi dicséretet énekelte, melyhez egy szép szavaltat párosult **Bodon Mónika** részéről (**Varasdy Imre**: *A harang*).

A felavatott harangláb, előtte Forgon Andor • Hubay Gizella felvétele

Szintén a temető kertjében emlékeztünk meg **Bodon Ábrahám**ról. Szépen felújított sírja felett megállva munkásságát, szorgalmát, hatalmas tudását, példa értékű emlékét idézte fel **B. Kovács István**. Bizony, maradandó értéket hagyott hátra örökségül nekünk, reformátusoknak, magyaroknak.

Bodon Ábrahám szépen felújított sírjának megkoszorúzása
Hubay Gizella felvétele

Öntöttvasból készült síremlékén **Sós Miklós** református papköltőnek – egyébként **Tompa Mihály** hanvai utódjának – sorai olvashatók:

*„Bölcs és szelíd volt, tudós és szerény,
Elméje, szíve hasznos, jó s nemes.
Ha hön szeretni hont, vallást erény,
Ő az erényes névre érdemes.*

*Gömör siratja, mint a jók javát,
Az egyház, a nép ügye emberét,
Őszinte keblét a rokon, barát,
Tudomány, törvény munkás hű kezét.
De legmélyebb, legsúlyosabb a bánat,
Mely özvegyének hű szíven elárad.”*

Bodon Ábrahám egész életét, minden tehetségét népünk, elsősorban a Vály-völgy lakóinak szolgálatára, boldogulására tette fel unokaöccsével, **Bodon Antallal** együtt. Munkásságukkal osztatlan elismerést és megbecsülést szereztek maguknak.

Kortársuk, a pelsőci lelkész, gömöri esperes **Szentpéteri Sámuel** szavait idézve: „Méltó is, hogy az egyház és iskola megőrizze a két Bodon emlékét, azért is, mert ők nemcsak külsőleg, pártolással, gazdálkodással: de szívök és lelkök teljes odaadásával vallásosak, egyház- és iskolabarátok voltak.”

Emlékezésünket **Óváry Rózsa** zárta, Tompa Mihály *Halottak emlékezete* című költeményével. A hála és az emlékezés fényében telt e szép napunk. Hálát adtunk felújított haranglábunkért, hogy mindig, mindnyájan szeretettel a szívünkben hálával tudjunk reá tekinteni, valahányszor megszólal a domboldalon, mely szépségével méltóképpen képviseli a valamikori szép múltú református templomot...

Molnár Miklós Malvina

A Vály-völgyi egyesített egyházi kórus. Vezényel: Nt. Molnár Miklós • Hubay Gizella felvétele

A Tiszántúli Történész Társaság és kiadványainak bemutatása

A *Tiszántúli Történész Társaság* – közel két év előkészületi munkálatokat követően – 2005 őszén alakult. A megalakulást hatékonyan segítette a *Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága* kiadásában megjelent *Régi Magyar Családok* sorozat első kötete. Kiderült ugyanis, hogy a térség történeti kutatásával foglalkozó szakemberek közül többen is végeznek genealógiai kutatásokat. Ez – a családtörténet – az első olyan kutatási tematika, amely összefogja a tagságot. Természetesen a családtörténeti kutatásokon túlmenően a Társaság szélesebb körű programjában és az alapszabályban meghatározott kutatási céljai között szerepelhetnek egyéb tematikájú kutatások is, ezek megvalósítását szolgáló közös kutatási tervek kidolgozása, összehangolt kutatómunka, együttműködés a kutatási eredmények közzétételében, közös konferenciák, tudományos tanácskozások és emlékülések szervezése, a történettudományt és az alföldi régiót érintő pályázatokon való részvétel. Mindezen célok elérése érdekében elengedhetetlen a kapcsolatteremtés és kapcsolattartás más hazai és határon túli szakmai szervezetekkel.

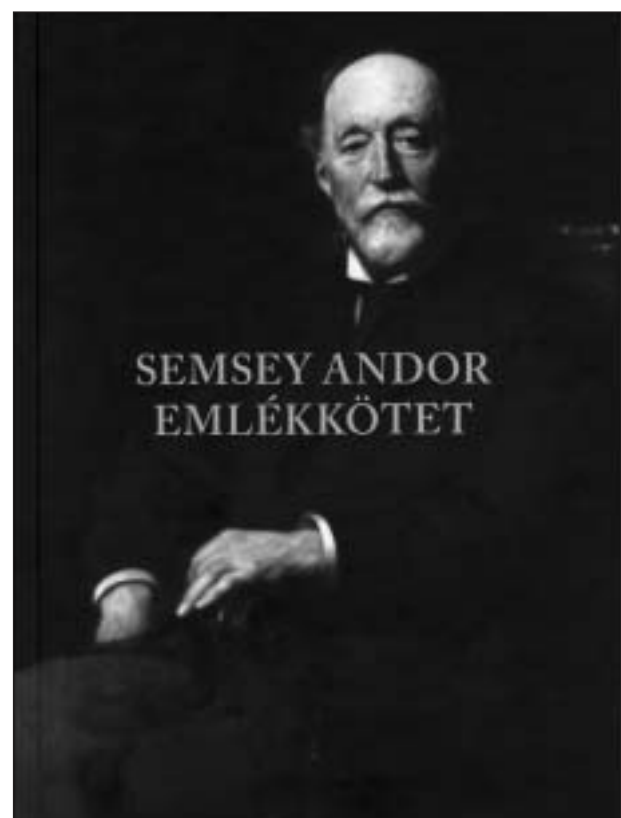
A Társaság tevékenysége ismeretterjesztő és tudományos előadások szervezésére, kiadványok megjelentetésére is kiterjed. A társaság kutatási területe: a történelmi Magyarország.

A Társaság jelenleg 80 fölötti taglétszámmal bír. A tagok között vannak muzeológusok, levéltárosok, könyvtárosok, felsőoktatási intézmények oktatói, középiskolai tanárok, valamint helytörténeti, hadtörténeti, családtör-

téneti, heraldikai kutatásokkal foglalkozó egyéb szakemberek. A Tiszántúli Történész Társaság elnöke **Pozsonyi József** történész, a balmazújvárosi *Semsey Andor Múzeum* igazgatója. Vezetőségi tagjai **Ulrich Attila** történész muzeológus, a nyíregyházi *Jósa András Múzeum* osztályvezetője és **Varjasi Imre** levéltáros, a hajdúböszörményi fiókleveletár igazgatója. Említést érdemel, hogy a magyarországi tagok mellett akadnak a mai Szerbiában és Romániában élő tagjai is a Társaságnak. A tagdíjat fizető, úgynevezett rendes tagság mellett vannak, akik tevékenyen nem kívánnak részt venni a társaság munkájában, de célkitűzéseit anyagilag és erkölcsileg támogatni kívánják. Ők a pártoló tagok, akiknek jelenléte szintén nagyon fontos a Társaság életében.

A Társaság az alakulás óta eltelt rövid időszakban több szakmai konferencia társszervezőjeként jelent meg a szakmai közönség előtt. Ám ennél is jelentősebbnek nevezhető publikációs tevékenysége, ami részben egyedi kötetek megjelentetésében, részben a *Régi Magyar Családok* sorozat kiadásában vállalt társkiadói szerepkörében, részben pedig saját periodika megjelentetésében nyilvánul meg.

Egyedi kötetként magára vállalta a *Semsey Andor emlékkötet* kiadását, amely a magyar tudomány és kultúra egyik legnagyobb mecénásának, **Semsey Andornak** állít emléket, születésének 175., halálának 85. évfordulója alkalmából. A kötet Semsey Andor 1877 és 1904 között nyomtatásban megjelent írásait és a tiszteletére 2008. május 7-én a *Magyar Tudományos Akadémia* nyilván-

nos közgyűlési osztályülésén elhangzott előadások szövegét tartalmazza, melyek Semsey Andor igen gazdag tudomány- és kultúratámogató tevékenységét mutatják be. A előadó/szerzők (**Marosi Ernő, Papp Gábor és Kecskeméti Tibor, Kordos László, Vásárhelyi Tamás, Hála József** és Pozsonyi József) között vannak humán tudományok képviselői és természettudósok is, ami egyáltalán nem meglepő, ha megismerjük Semsey Andor széleskörű mecenatúrájának főbb mozzanatait. A megjelent tanulmányokat a gazdag illusztráció, a mintegy másfélszáz színes kép teszi még érdekesebbé és élvezetesebbé.

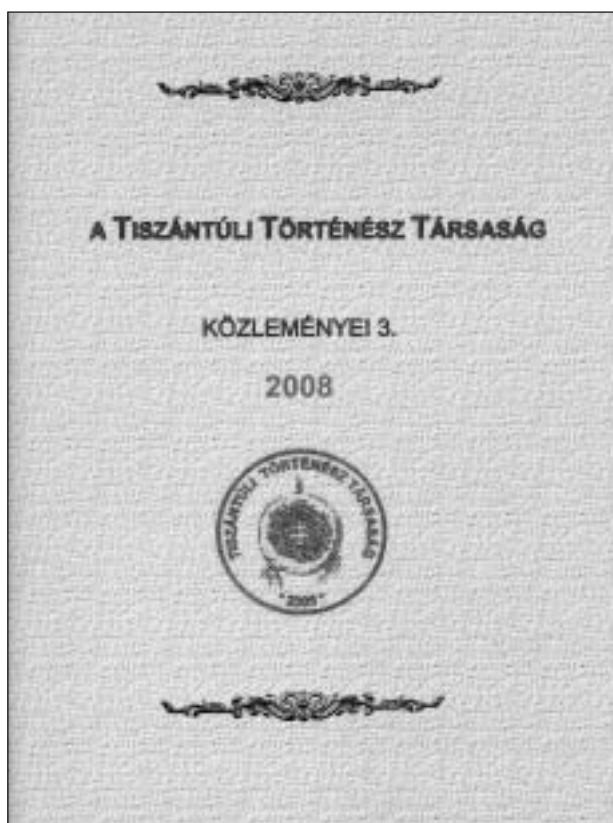
A Tiszántúli Történeész Társaság megalakulását követően társkiadója lett a *Régi Magyar Családok* könyvsorozatnak, amelynek eddig 8 kötete látott napvilágot, de folyamatosan várható az újabb kötetek megjelenése, hiszen jelenleg is több kötet áll előkészület alatt. A sorozat első négy kötetének kiadója a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága (Pozsonyi József: *A semsei Semsey család története*; Kisfaludy László: *A kisfaludi Kisfaludy család története*; Jóna Miklós-Ulrich Attila: *A németezőyeni és bánházi Jóna család története*; Szirmay Gábor: *A szirmai és szirmabesenyői Szirmay család története*). A további köteteket már a Tiszántúli Történeész Társaság neve is fémjelzi (Gilicze János: *A földéaki Náray család története*; Claude Andre Donadello-Cseh Géza-Pozsonyi József: *A muraszombati, szécsiszigeti és szapári Szapáry család története*; Szirmay Gábor: *Az ugcocsi szirmai Szirmay család története*; Ulrich Attila-Pozsonyi József: *A jobaházy Dóry család története*). A sorozat összes megjelent kötetét a tudományos igényesség jellemzi. Ennek megfelelően minden kötetben

pontos jegyzetelés, forrás- és irodalomjegyzék található. Ám ennek a követelménynek megfelelően a szerzők arra is súlyt fektettek, hogy az írások közérthetőek legyenek. A sorozatszerkesztő Pozsonyi Józsefnek is az a célja, hogy a könyveket ne csak a szűk szakmai közönség forgassa. Ezt szem előtt tartva alakította ki a szerkesztési elveket. Ennek megfelelően a köteteket a viszonylag szellős oldalak (betűméret, sortávolság) és sok színes kép jellemzi. A sorozat másik jellegzetes ismérve, hogy olyan (fő)nemesi családok történetét mutatja be, melyek tagjai fontos szerepet játszottak a magyar történelemben, s leszármazottai ma is élnek. Ennek megfelelően a család-történeteket a legutóbbi korokig, szó szerint napjainkig vezetik végig a szerzők. A kötetek használhatóságát növelik a mutatók és az eligazodást segítő genealógiai táblák. Az egy-egy családban gyakori, névismétlődésekből adódó esetleges keveredések elkerülése végett a szerzők a genealógiai táblákon a folyamatos számozás elvét követik, s a szövegben előforduló személynevek is ugyanezzel a számmal vannak alsó indexként jelölve. Természetesen a kötetek végéről az idegen – olykor két, vagy akár három – nyelvű összefoglalók sem hiányoznak.

A Tiszántúli Történeész Társaság saját, önálló kiadványsorozattal is rendelkezik. A periodika *A Tiszántúli Történeész Társaság Közleményei* címet viseli, aminek eddig évente egy-egy, összesen négy rendes kötete (2006, 2007, 2008, 2009), valamint egy különszáma látott napvilágot. A szerkesztők a jövőre vonatkoztatva sem zárják ki az évente többszöri, kétszeri vagy akár háromszori megjelenés lehetőségét. A Közleményekben elsősorban a Társaság tagjai kapnak publikálási lehetőséget. A periodikának olyan állandó rovatai vannak, mint a *Tanulmányok*, *Forrásközlések*, *Recenziók* és *Társasági Hírek*. A legutóbbi, 2008-as számban *Műhely* címmel új rovat indult, kettős céllal. Egyrészt azért, hogy a történetírással nem hivatásszerűen foglalkozó, ám azt nagy szeretettel űző tagtársak és barátok is megjelenhessenek írásaikkal a kiadványban. Másrészt, hogy muzeológusok, levéltárosok, könyvtárosok közreadhassák egy-egy témakörhöz tartozó tárgyi és dokumentumanyag, levéltári forráscsoport, könyvészeti adatok jegyzékét.

A Tiszántúli Történeész Társaság – élve a modern kor nyújtotta technikai lehetőségekkel – honlappal is rendelkezik. Aki tehát a fentieknél részletesebben, illetve naprakészen kívánna tájékozódni a Társaság dolgairól, annak javasoljuk a <http://www.tortenesz.extra.hu/> webcím felkeresését, amelyre kattintva képet kaphat a Társaság szervezeti felépítéséről, a tagság személyi összetételéről, a kiadványokról, és tájékozódhat a friss eseményekről, hírekről és programokról. Sőt, *A Tiszántúli Történeész Társaság Közleményeinek* eddig megjelent számai, az azokban megjelent összes tanulmány és egyéb írások pdf formátumban letölthetők. Jó böngészést kívánok mindenkinek.

Bodnár Mónika

Könyvről könyvre – lapról lapra

Dajkád völgy eme várost. In memoriam **Apor Elemér** (Szerkesztette dr. **Cs. Varga István**. Eger Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2009, 301 old.)

Az Egerben élt dr. Kapor Elemér „szellemi szülővárosa” díszpolgára, aki egyre nagyobb megbecsülésnek örvend (nem csupán) Egerben. A város önkormányzata 2007-et *Apor Elemér Emlékévkönyv*nek nyilvánította. Versek, esszék, emlékezések, tanulmányok gyűjteménye a kötet. Olvasható benne **Sebők Valéria** tollából az az írás (A „legegribb egri” – rimaszombati születésű volt), amely eredetileg éppen folyóiratunkban jelent meg. S hogy milyen is volt szülővárosa, olvasható a *Rimaszombat, anno 1907 – s arról ami megelőzte és ami követte, 11 tételben* címen (**B. Kovács István**).

Gemer-Malohont. 4. (Összeállította **PhDr. Olga Bodorová**. Gemersko-malohontské múzeum, Rimavská Sobota, 2008, 204 old.)

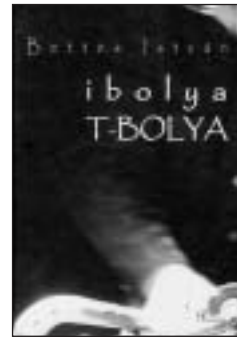
A rimaszombati Gömör-Kishonti Múzeum évkönyvének a 4. kötete négy természettudományi tárgyú tanulmány mellett írást közöl Gömör-Kishont megye címereiről és pecsétjeiről (**Leon Sokolovský**), a Dobsinai járás kialakulásáról és működéséről 1938 és 1945 között (**Pavol Tišliar**), egy egyedülálló gőzhengerről (**Pavol Horváth**), tájékoztat a Gömör-Kishont területén végzett régészeti kutatásokról 1918-ig (**Alexander Botoš**), a Leontina barlang régészeti emlékeiről (**Marián Soják**), közli a középkori Füge régészeti kutatásának összefoglalását (**Eva Fottová**), valamint a barkai búcsújárás bemutatását (**Angela Czintelová**). Tartalmazza ezeken kívül az **Ivan Krasko** halálának 50. évfordulója alkalmából 2008. július 11-én Rimaszombatban és Lukovistván rendezett tanácskozás előadásait is.

Acta Museologica Hungarica II. (A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma Értesítője, 2008. 248 old., 4 színes melléklet. Hagymányok és Értékek Polgári Társulás, 2008, 204 old.)

Az első rész a *Lesznai Anna és világa* c. tanácskozás előadásait tartalmazza. (Köztük van **B. Kovács István**: *Egy ismeretlen magyar író. Jegyzetek és*

adalékok Gömör Olivér életéhez és művészetéhez c. tanulmányát, amely eredetileg folyóiratunkban jelent meg.) A kötet második felében egyebek közt **Mikszáthról** (**Karol Wlachovský**), **Madáchról** (**Mizser Attila**) és *Az ember tragédiájáról* (**Csehy Zoltán**) is olvashatunk.

Bettes István: ibolya T-BOLYA (Plectrum, 2009, 76 old.)

A négy fejezetbe (*Ablak, virág, porok, Ballókázva, Batoण्याival beszélni, ibolya T-BOLYA*) rendezett kötet jeles költőnk újabb verseit tartalmazza. Az első fejezet verseit a költő gyermekkori barátjának, a képzőművész **Csótó Lászlónak** ajánlja. Az ihlető művek külön betétben találhatók meg a kötetben. Mint a betét hátlapján olvasható: „*Alkotásaik nem csupán saját, hanem közös élményeik tükréi is.*”

Szászi Zoltán: A felejteni nem tudás gyönyörűsége és szomorúsága (Plectrum, 2009, 158 old.)

„Gépesített kisremény”-ként minősíti a szerző művét, amelyet „*az áldott és átkozott XX. század szülőiteinek*” ajánlja – egyes részeit csak 16 éven felülieknek. Sajátos emlékezés önmagunkról.

Pósa bácsi legszebb verses meséi. Gábor Emese festményeivel. (Táltoskönyvek Kiadó)

A sorozatban eddig az alábbi kötetek jelentek meg:

1. *Állatmesék*, 2006. (Hangoskönyv, **Pálfy Margit** színművész előadásában, 2007)
2. *Gyermekversek*, 2006.
3. *Karácsonyra*, 2006. (Hangoskönyv, **Pálfy Margit** színművész előadásában, 2007)
4. *Ringatók, altatók, tipegők a legkisebbeknek*, é.n. (2007)
5. *Mondókák, készségfejlesztő versikék*, é.n. (2008)
6. *Tanítómesék 1. Mátyás királyról*, é.n. (2008) (Hangoskönyv, **Pálfy Margit** színművész előadásában, 2008)
7. *Tréfás versek, mulatságos mesék*, é.n. (2009)
8. *Arany mesekönyv*, 2009. (Hangoskönyvvel, Ferenczy Csongor előadásában)
9. *Ezüst mesekönyv*, 2009. (Hangoskönyvvel, Ferenczy Csongor előadásában)